

Article Info/Makale Bilgisi

Received/Geliş:02.11.2023 Accepted/Kabul:19.02.2024

DOI:10.30794/pausbed.1385335

Research Article/Araştırma Makalesi

Atasever, E. ve İştar Işıklı, E. (2024). "Kadın Yoksulluğuyla Mücadelede Sosyal Yardımların Rolü: Düzce Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Üzerine Bir Araştırma", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 61, Denizli, ss. 91-106.

KADIN YOKSULLUĞUYLA MÜCADELEDE SOSYAL YARDIMLARIN ROLÜ: DÜZCE SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA*

Esmat ATASEVER**, Emel İŞTAR IŞIKLI***

Öz

Yoksulluk kavramı kişiden kişiye ülkeden ülkeye değişen çok boyutlu bir kavramdır. Bu nedenle yoksulluğun tanımı konusunda görüş birliği bulunmamaktadır. İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılayacak ekonomik güce sahip olmaması, asgari yaşam düzeyinden mahrum olması hali olarak tanımlanabilen yoksulluk olgusu, insanlık tarihi boyunca var olmuştur. 1990'lerden itibaren bu sorun üzerine araştırmalar yapılmaya, Dünya Bankası'nın 1990 yılında yayımladığı yoksulluk raporuyla küresel bir sorun olarak kabul görmeye başlamıştır. Küresel sorun olarak kabul görmesiyle birlikte yoksullukla mücadele konusunda ülkeler çeşitli politikalar üretmeye başlamıştır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye'de 14 Haziran 1986 yılında yürürlüğe giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu (SYDFK) ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) kurularak yoksullukla mücadele konusunda ilk kurumsal yapı oluşmuştur. Kurulan Fonun amaçlarını gerçekleştirmeleri için her il ve ilçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları kurulmuştur. Bu çalışmanın ilk bölümünde yoksulluk olgusu ve türleri ile sosyal yardım kavramı incelenmektedir. İkinci bölümünde kadın yoksulluğu, nedenleri ve sosyal politika konusu ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde yoksullukla mücadele mekanizmalarından olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının (SYDV) yapısı hakkında genel bilgilere yer verilmektedir. Alan araştırmasının yer aldığı son bölümde Düzce Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından sunulan hizmetler hakkında bilgi verilerek Vakıftan sosyal yardım alan 385 kadınla yapılan anket çalışmasından elde edilen bulgular incelenmektedir. Bu çalışma ile sosyal yardım alan kadınların demografik özellikleri, sahip oldukları sosyal ekonomik durumları, hangi yardımlardan yararlandıkları konusunda bilgiler elde edilerek alınan yardımların kadınlar açısından etkileri ve görünürlüğü incelenmekte, kadın yoksulluğunu önlemede etkili olup olmadığı konusunda durum değerlendirmesi yapılmaktadır. SYDV'lerin yaptığı sosyal yardımların etkinliğine yönelik kadınların algısı ölçülmeye çalışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kadın Yoksulluğu, Sosyal Yardım, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Yoksulluk.

JEL: I32, I38, J21

THE ROLE OF SOCIAL ASSISTANCE IN COMBATING WOMEN'S POVERTY ROLE: A STUDY ON DÜZCE SOCIAL ASSISTANCE AND SOLIDARITY FOUNDATION

Abstract

The concept of poverty is a multidimensional term that varies from person to person and from country to country. Therefore, there is no consensus on the definition of poverty. The phenomenon of poverty, which can be defined as the state of lacking the economic capacity to meet basic needs and experiencing deprivation at a minimum standard of living, has existed throughout human history. Since the 1990s, research has been conducted on this issue, and it has been recognized as a global problem with the poverty report published by the World Bank in 1990. With its recognition as a global problem, countries have started to develop various policies to combat poverty. In this regard, the Social Assistance and Solidarity Promotion Law (SYDTK) No. 3294, which came into effect on June 14, 1986, and the Social Aid and Solidarity Promotion

*Bu çalışma Doç. Dr. Emel İŞTAR IŞIKLI danışmanlığında yürütülen Esmat ATASEVER'e ait "Kadın Yoksulluğunu Önlemede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Rolü: Düzce İli Örneği" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

**Yüksek Lisans Öğrencisi, Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sigortacılık ve Sosyal Güvenlik A.B.D., DÜZCE..

e-posta: esmaatasever@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-0270-8024>)

***Doç. Dr., Düzce Üniversitesi İşletme Fakültesi Sigortacılık ve Sosyal Güvenlik Bölümü, DÜZCE

e-posta: emelistar@düzce.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-3439-0871>)

Fund (SYDTF) were established as the first institutional structure in Türkiye to combat poverty. Social Aid and Solidarity Foundations were established in each province and district to achieve the objectives of the established Fund. The first part of this study examines the phenomenon and types of poverty, as well as the concept of social assistance. The second part focuses on women's poverty, its causes, and social policy issues. The third part provides general information about the structure of Social Aid and Solidarity Foundations, which are mechanisms for combating poverty. The final part, which includes field research, provides information about the services provided by the Düzce Social Aid and Solidarity Foundation, and examines the findings obtained from a survey conducted with 385 women who received social assistance from the Foundation. This study aims to examine the demographic characteristics of women receiving social assistance, their socio-economic status, the types of assistance they benefit from, and assess the effects and visibility of the aid from the perspective of women. Additionally, a situational evaluation is conducted to determine whether these aids are effective in preventing female poverty. The perception of women regarding the effectiveness of the social assistance provided by the Social Aid and Solidarity Foundations (SYDFs) is also measured.

Keywords: *Women's poverty, Public assistance, Social assistance and solidarity foundation, Poverty.*

JEL: I32, I38, J21

1. GİRİŞ

Yoksulluk olgusu insanlık tarihi boyunca var olan toplumsal bir sorundur. Ancak tanımı konusunda görüş birliğine varılamamıştır. Çok boyutlu bir kavram olan yoksulluk, en basit haliyle temel ihtiyaçlarını karşılayacak maddi imkânlardan yoksun olma durumu olarak tanımlanabilmektedir. Yoksulluk kavramı ilk kez 1901 yılında Rowntree tarafından dile getirilmiştir. Rowntree (1901), "Poverty: A Study of Town Life" adlı eserinde, İngiltere'nin York şehrindeki yoksulluğu inceleyerek, yoksulluğun sadece oranını değil, aynı zamanda doğasını anlamaya çabalamıştır. Rowntree, yoksulluk durumunu sadece gelirle sınırlı olmayan bir perspektifle ele almış ve yoksulluk çizgisini "birincil yoksulluk" ve "ikincil yoksulluk" olmak üzere iki kategoriye ayırmıştır. "Birincil yoksulluk", temel yaşam gereksinimlerini karşılayamayan haneleri ifade ederken; "ikincil yoksulluk", sadece temel ihtiyaçları karşılayabilen ancak eğlence veya keyfi harcamalar için yetersiz olan haneleri tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, Rowntree'nin yoksulluğu sadece gelir düzeyi ile değil, aynı zamanda yaşam kalitesi ve harcama alışkanlıklarıyla ilişkilendirmeye çalıştığını göstermektedir (Gölçek ve Organ, 2023:69). 1990 yılında Dünya Bankasının yayımladığı "Yoksulluk" raporu ile küresel sorun olarak görülmeye başlamıştır. Tanımı, boyutu ülkeden ülkeye farklılık gösterse de ülkeler yaşadıkları yoksulluğun boyutuna göre mücadele mekanizmaları geliştirmektedir. Türkiye'de yoksullukla mücadele etmek amacıyla, etkili bir kurumsal yapılanma gerekliliği ortaya çıkmıştır. 1986 yılında fakir, kimsesiz, muhtaç olan vatandaşlara yardım etmek amacıyla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu oluşturulmuştur. Fonun amaçları doğrultusunda tüm il ve ilçelerde Fonun gelirlerini kullanarak hizmet veren Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) kurulmuştur.

Bu çalışmada dezavantajlı gruplardan biri olan kadınların yaşadığı yoksulluk sorunu ele alınmakta, yoksullukla mücadele araçlarından olan sosyal yardımların etkinliğine yönelik kadınların algısı ölçülmektedir. Bu çalışma ile Düzce SYDV'den sosyal yardım alan kadınların demografik özelliklerini ve sosyal yardımlarla ilgili görüşlerini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Türk Dil Kurumu'nun sözlük tanımına göre, yoksul birey; geçimini sürdürmekte zorlanan, maddi kaynaklardan yoksun, fakir, fukara olarak nitelendirilmektedir (TDK, 2021). Yoksulluk terimi, bu tanıma dayanarak fakirlik, sefalet, varlık yoksunluğu durumu olarak tanımlanmaktadır. Ancak, yoksulluk subjektif ve çok boyutlu bir nitelik taşır, bu nedenle objektif bir tanımı genel kabul görmemektedir (Aktan ve Vural, 2002: 1-3). Yoksulluk kavramının tanımı konusunda literatürde ortak bir görüş birliği bulunmamaktadır. Yoksulluk, zamana, bireye ve bakış açısına bağlı olarak farklı anlamlar içeren bir olgudur. Yoksulluk kavramıyla ilgili tek bir tanım yapmak oldukça zordur, bu nedenle yoksullukla ilgili birçok farklı tanım mevcuttur (Senses, 2001: 62).

Yoksulluk, kişilerin yeme, içme, barınma gibi en temel ihtiyaçlarını gidermekten yoksun olması, hayatını idame ettirecek gelire sahip olmaması durumudur (Bilen vd., 2005: 3). Demircan'a (2021) göre yoksulluk, genel anlamıyla bireylerin temel ve hayati ihtiyaçlarına ulaşamaması, ulaşmakta zorlanması durumudur.

Ülkeden ülkeye kişiden kişiye tanımı değişen yoksulluk kavramı çok boyutlu kavram olduğundan hangi şartlarda yaşayan kişilerin yoksul kabul edileceği konusunda farklı yaklaşımlar olmuştur. Yoksulluğun ölçülmesi, tanımlanması noktasında yaşanan bu farklılıklar dolayısıyla yoksulluk kavramı; mutlak, göreceli, insani, objektif, subjektif, kırsal, kentsel yoksulluk ve gelir yoksulluğu olarak türlere ayrılmıştır (Topgül, 2013: 279-282).

Bireylerin veya hane halkının biyolojik olarak yaşamak için ihtiyaç duydukları temel gelir ve harcama düzeyine mutlak yoksulluk denir. Mutlak yoksulluk kavramında esas alınan kriter kişilerin hayatını idame ettirebilmek için ihtiyaç duydukları asgari besin veya kalori miktarıdır. Dumanlı (1995)'ya göre göreceli yoksulluk kavramı bireylerin kaynaklara erişememesi ve yaşamını sürdürememesi durumundan ibaret değildir. Yoksulluk, bireylerin veya hanelerin yoksul olma durumu içinde, yaşadıkları toplumun kabul ettiği asgari yaşam düzeyinin sağlanıp sağlanmadığıyla ilgilidir. İnsani yoksulluk kavramı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 1997 yılından itibaren yayımlanan İnsani Gelişme Raporları çerçevesinde geliştirilmiştir. Bu kavram, insanın gelişebilmesi ve insan onuruna yaraşır bir yaşam sürebilmesi için gerekli olan temiz su, gıda, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek maddi olanaklara sahip olmanın yanında sosyal, kültürel, ekonomik fırsat ve seçeneklere de sahip olması gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. Bireylerin neden yoksul olduğu ve bu yoksulluktan kurtulmaları için neye ihtiyaç duydukları üzerine normatif değerlendirme yapan yoksulluk yaklaşımına objektif diğer bir anlamıyla refah yaklaşımı denir. Subjektif yoksulluk yaklaşımı ise bireylerin tercihlerini ve neyi tüketmek istediğini dikkate alır. Bu yaklaşıma göre yoksulluk önceden belirlenen kriterlere göre değil bireylerin tercihlerine göre değişen bir olgudur. Bu yaklaşıma göre yoksulluğun tanımlanması ve ölçülmesi zordur (Aktan ve Vural, 2002: 5-7).

Yoksulluk sorunu ülkelerde daha çok kırsal bölgelerde görülmektedir. Kırsal bölgelerde yaşayan kişilerin temel tüketim malzemelerine, eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerine erişiminin güç olması, kırsal yoksulluğun oluşumuna yol açmaktadır. Kırsal alanların desteklenmesine yönelik politikaların yetersiz olması kırsal ve kentsel yoksulluğa yol açan önemli etmenlerden biridir. Kırsalda yaşanan bu yoksulluk sorunu kentlere göçü tetikleyen bir olgudur (Khan, 2000: 6). Kentlerde yaşayan nüfusun çeşitli nedenlerden dolayı asgari yaşam düzeyine sahip olamaması durumudur (Yaşar ve Taşar, 2019: 127). Kentsel yoksulluk kırsaldan kentlere doğru yaşanan göçler, işsizlik, istihdamdaki ayrımcılıklar, fırsat eşitsizliği, kayıt dışı ekonomi, sosyal güvenceden yararlanmayanlardaki artış gibi birçok nedenden dolayı ortaya çıkmaktadır (Aydın, 2016: 17). Gelir yoksulluğu, bireyin veya hane halkının, temel yaşam standardını sürdürebilmek ve asgari yaşam gereksinimlerini karşılayabilmek için gerekli olan yeterli ekonomik kaynağa sahip olamaması durumunu ifade eder (Dumanlı, 1996:7; Özbek, 2001:54; Aktan ve Vural,2002:44; Ünal, 2004:14).

Yoksulluğun nedenlerine baktığımızda ekonomik, sosyal-demografik, siyasi ve coğrafi farklılıkların öne çıktığı görülmektedir. Enflasyon (Akçakaya, 2009: 24), gelir dağılımı adaletsizliği (Yeşilyurt-Temel, 2016: 38), ekonomik krizler (Aydın, 2016: 13), yapısal uyum politikaları (Yılmaz, 2006: 26), istihdam-işsizlik arasındaki ilişki yoksulluğa yol açan önemli ekonomik faktörlerdir. Nüfus artış hızı, hane büyüklüğü, eğitim seviyesi, çevresel koşullardaki varyasyonlar, göçler ve ayrımcılık gibi sosyal ve demografik faktörler, yoksulluğun ortaya çıkmasına katkıda bulunan etkenler arasında yer almaktadır (İncedal, 2013: 31-38).

Ülkelerin dünya üzerindeki konumları, sahip oldukları yer altı ve yer üstü zenginlikleri, iklim şartları gibi coğrafi etkenler ekonomik gelişmenin üzerinde etkili olmaktadır. Ülkeden ülkeye hatta ülkelerin kendi içinde bölgeden bölgeye değişen bu doğal farklılıkları o bölgelerin gelişim hızını ve yoksul seviyesini etkilemektedir. Bir ülkedeki siyasi yapı ile uygulanan politikalar yoksulluk üzerinde etkili olmaktadır. Ülkelerde yaşanan savaş, ayaklanma, çatışma, terör gibi olaylar toplumdaki sosyal ve ekonomik düzeninin bozulmasına, halkın yoksullaşmasına neden olmaktadır. Bu tür ortamlarda siyasi mekanizmaların alacağı kararlar, uygulayacağı politikalar da yoksulluğa etki etmektedir (Aydın, 2016: 19-20).

Yoksullukla mücadelede önemli bir araç olan sosyal yardımlar, yoksulluk kavramı gibi çok boyutludur ve sabit, evrensel bir tanımı bulunmamaktadır. Yardımların türü ve miktarı da ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Devlet Planlama Teşkilatının (DPT) 3. Beş Yıllık Kalkınma Planındaki tanıma göre sosyal yardım, kabul edilebilir asgari hayat standartlarının altında yaşayan aile ve kişilere yönelik genel bütçeli idarelerin, yerel yönetimlerin veya sivil toplum kuruluşlarının yaptığı aynı ve nakdi yardımlardır (Daşlı, 2015: 66) Seyyar'a (2002) göre sosyal yardımın tanımı, "Kendi ellerinde olmayan sebeplerden dolayı fakir olarak doğan veya sonradan fakirliğe düşen

ve dolayısıyla mutlak manada yardıma muhtaç hale gelen veya yeterli gelire sahip olmadıklarından dolayı kısmen yardıma muhtaç olan kişilere/ailelere, çoğu kez devlet bütçesinden yapılan karşılıksız maddi desteklerdir” (Tiyek, 2012: 53).

Devlet tarafından verilen sosyal yardımlar yoksulluğun azaltılmasına, sosyal güvenliğin sağlanmasına, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi artırmaya, toplumsal uyumu güçlendirmeye ve ekonomik büyümeye katkıda bulunmaya yönelik olumlu etkiler sağlayabilir. Ancak, programların tasarımına, uygulanma biçimine, finansmanına ve toplumun ekonomik yapısına bağlı olarak etkiler değişebilir. Sosyal yardımların temel amacı, asgari yaşam şartlarını karşılamaya yetecek geliri olmayan kişileri sosyal ve ekonomik risklere karşı korumak, ülkedeki ekonomik şartlar çerçevesinde insan onuruna yaraşır bir hayat sürebilmelerini sağlamaktır. Sosyal yardımlar, yoksul bireylerin muhtaçlık durumu ortadan kalkana kadar ihtiyaçlarını karşılamasına olanak sağlamaktadır (Gülşen, 2019: 29-30).

Yoksullukla mücadele aracı olarak değerlendirilen sosyal yardım uygulamasının hem olumlu hem olumsuz yönleri bulunmaktadır. Sosyal sigorta sistemine dahil olmayanları da kapsayarak sosyal sigorta sisteminin açıklarını kapatıcı ve tamamlayıcı özelliğe sahip olması olumlu yönlerinden biridir. Öte yandan kişilerin muhtaçlık psikolojisinden kısa süreliğine de olsa kurtularak ruh sağlığına katkı sağlaması, ekonomik yetersizlik nedeniyle yapmayı düşünebileceği gasp, hırsızlık gibi suç oluşturan olumsuz davranışlardan sosyal yardım alması nedeniyle kaçınması, uzak kalması gibi psiko-sosyal etkileri de olmaktadır (Tiyek, 2012: 59-60).

Sosyal yardımların olumlu birçok yanı olmasına karşın olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Sosyal yardımdan yararlanacak kişinin muhtaç olduğunu ispatlamak durumunda kalması ve buna bağlı olarak damgalanma, insan onurunu rencide edici olduğu düşünülmektedir. Bunun yanında bu yardımların istismar edilmeye açık olması olumsuz durumlardan biridir. Bu istismar gerçek anlamda ihtiyaç sahibi olunmadığı halde yardım talebinde bulunma veya farklı kurumlardan aynı kişilerin ayrı ayrı yardım alması şeklinde olabilmektedir. Sosyal yardımların kişileri tembelleğe iteceği, iş gücü piyasasından uzaklaştıracağı, yardımlardan uzun süre yararlanan kişilerin geçimini bunlarla sağlayarak yardımlara bağımlı hayat süreceği ve bu durumu istismar edebileceği gibi eleştiriler de sosyal yardımların olumsuz etkileri arasında sayılabilmektedir (Daşlı, 2015: 71-75).

Toplumda yaşayan bazı gruplar çeşitli nedenlerden dolayı diğerlerine oranla daha dezavantajlı durumdadırlar. Cinsiyet bağlamında bakıldığında kadınların dezavantajlı olduğu görülmektedir. Dünya Bankası'nın Kadınlar, İş Dünyası ve Hukuk 2022 raporuna göre, çalışma çağındaki yaklaşık 2,4 milyar kadına eşit ekonomik fırsatlar sağlanmamakta ve 178 ülkede kadınların tam ekonomiye katılımını engelleyen yasal engeller bulunmaktadır. 86 ülkede kadınlar bir tür iş kısıtlamasıyla karşı karşıya kalınmakta ve 95 ülkede eşit işe eşit ücret garanti edilmemektedir (Worldbank, 2022) Birleşmiş Milletler'in hazırlamış olduğu Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarında İlerleme: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği 2023 Durum Raporuna göre, mevcut hızda devam edilmesi durumunda, 2030 yılına ulaşıldığında dünya nüfusunun yüzde 8'ini temsil eden 340 milyondan fazla kadın ve kız çocuğunun aşırı yoksulluk koşullarında yaşaması öngörülmektedir (United Nations, 2023). Bu çalışmada da dezavantajlı gruplardan biri olan kadınlar ve kadın yoksulluğu konusu ele alınmıştır.

Yoksulluğun kadınlaşması kavramı ilk kez 1978 yılında Diane Pearce tarafından kullanılmıştır. Pearce (1978) Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde yaptığı çalışmada kadınların işgücüne katılımının her geçen yıl arttığını ancak buna rağmen kadınların daha da yoksullaştığını tespit etmiş, yoksul kadın sayısının yoksul erkeklerden daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Yoksulların 2/3'ün kadınlardan oluştuğunu gözlemleyen Pearce, özellikle de hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin daha yoksul olduğuna dikkat çekmiştir. Bu çalışmayla birlikte yoksullukla mücadele konusunda kadınlara öncelik verilmesi gerektiği fikri yaygınlaşmaya başlamıştır (Topgül, 2013: 289).

1995 yılında Pekin'de düzenlenen 4. Dünya Kadın Konferansında kabul edilen Eylem Planında “yoksulluğun kadınlaşması” kavramına yer verilmiş, böylece kavram literatüre dahil olarak yaygın şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Uçar, 2011: 23).

Toplumun dezavantajlı gruplarından biri olan kadınların yoksullaşmasına etki eden farklı nedenler bulunmaktadır. Bu nedenler arasında toplumsal cinsiyet eşitsizliği, işgücüne katılımda yaşanan zorluklar, kadının

ailedeki rolü, eğitim durumu, adil olmayan kaynak dağılımı, sosyal dışlanma, yasal düzenlemelerin ve gönüllü sosyal yardımların yetersizliği yer almaktadır.

Kadınların yoksulluğunun nedenlerine bakıldığında ağırlıklı olarak kadınların çocukluk döneminden başlayan cinsiyete dayalı ayrımcılığın etkili olduğu görölmektedir. Ailelerin kız ile erkek çocuğun eğitimine aynı hassasiyeti göstermemesi, kız çocuklarına daha çok ev işleri, sorumlukları yüklemesi, kızların okumasına gerek olmadığı düşünce gibi nedenlerden dolayı kızlar eğitim imkânlarına erkeklere oranla daha büyük zor erişmektedir. Eğitim imkânlarından yeterince yararlanamayan, nitelikli eğitimden yoksun kalan kadınlar iş yaşamına ya hiç girmemekte ya da düşük ücretli, vasıfsız veya sigortasız işlerde çalışmaktadır. İş yaşamında yeterince yer alamayan kadınlar, ekonomik açıdan daha zayıf durumda kalmaktadır. Bu nedenle kadınların yoksulluk sorunuyla karşı karşıya kalma riskinin daha fazla olduğu düşünölmektedir.

1.1.Türkiye’de Sosyal Yardımlar

Yoksulluğun azaltılması için birçok ölkede olduğu gibi Türkiye’de de çalışmalar yapılmakta olup sosyal yardımlar yoksullukla mücadelede önemli yeri olan uygulamalardan biridir. T.C. Anayasa’sının 2. maddesinde “Türkiye Cumhuriyeti, sosyal bir hukuk Devletidir.” hükmü yer almaktadır. Sosyal devlet olmanın gereği olarak gelir dağılımındaki adaletsizliğin azaltılmasına ve muhtaç kimselerin desteklenmesine yönelik yürütölen sosyal politikalar, toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi ve sosyal barışın korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu temel prensip doğrultusunda, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, 1986 yılında kabul edilen 3294 sayılı Yasa ile kurulmuştur.

3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun amacı; Fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda olan vatandaşlara ve gerektiğinde her ne sebeple olursa olsun Türkiye’ye kabul edilmiş veya gelmiş kişilere yardım etmek, sosyal adaleti güçlendirici tedbirler olarak gelir dağılımının adil şekilde dağıtılmasını sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, 1986). Bu amaçlar doğrultusunda faaliyet yürötmek ve çalışma yapmak, ihtiyaç sahibi vatandaşlara ayni ve nakdi yardımlarda bulunmak üzere 3294 sayılı Kanunun 7. Maddesine istinaden her il ve ilçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre yerellik ilkesinden hareketle kurulmuştur. Bu ilke doğrultusunda Türkiye’nin her il ve ilçesinde kurulan SYD Vakıfları, sosyal yardımların en hızlı şekilde ve en kısa zamanda ihtiyaç sahibi hanelere ulaştırılmasını sağlamaktadır (Gölşen, 2019: 37).

SYD Vakıflarının kuruluş amacı, yoksulluk sorunu ile mücadele etmek ve yoksul insanların en temel ihtiyaçlarını karşılamasına destek olmaktır. Güncel verilere göre Türkiye genelinde 1003 SYD vakfı bulunmaktadır. Bu vakıflar, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın idari yapısında yer almamaktadır; bunun yerine, denetimleri Vakıflar Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2024).

Vakıfların vakıf başkanı ve müteveli heyeti olmak üzere 2 temel organı vardır. Vakıf başkanı mahallin en büyük mülki iade amiri olup illerde vali, ilçelerde kaymakamdır. müteveli heyeti, vakfın yönetim ve temsile yetkili olan organıdır. Müteveli heyeti vakfın amaçlarının gerçekleşmesi için gerekli kararları almak yapmakla görevli ve yetkilidir. Müteveli heyeti, 3294 sayılı kanunun 7. Maddesinde belirtilen atanmış ve seçilmiş üyelerden oluşmaktadır. Müteveli heyeti, mülki idare amirleri tarafından oluşturulur ve illerde belediye başkanı, defterdar, il millî eğitim müdürü, il sağlık müdürü, il tarım ve orman müdürü, aile ve sosyal hizmetler il müdürü, il müftüsü; ilçelerde belediye başkanı, mal müdürü, ilçe millî eğitim müdürü, sağlık grup başkanı, ilçe tarım ve orman müdürü ve ilçe müftüsü gibi görevlileri içerir (bkz. Tablo 1). Ayrıca, müteveli heyetinde muhtarlar, sivil toplum kuruluşu yöneticileri ve hayırsever vatandaşlar da yer almaktadır. Her bir SYD Vakfı, kendi kararlarını bu heyet aracılığıyla almaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2024).

Tablo 1: İl ve İlçe Mütevelli Heyeti Üyeleri

İL MERKEZLERİ	İLÇELER
Doğal Üyeler	
Vali (Vakıf Başkanı)	Kaymakam (Vakıf Başkanı)
Belediye Başkanı	Belediye Başkanı
Defterdar	Mal Müdürü
İl Sağlık Müdürü	Sağlık Grup Başkanı
İl Milli Eğitim Müdürü	İlçe Milli Eğitim Müdürü
İl Müftüsü	İlçe Müftüsü
İl Tarım ve Orman Müdürü	İlçe Tarım ve Orman Müdürü
Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürü	
Seçilmiş Üyeler	
Köy/Mahalle Muhtarı (Kendi aralarından seçecekleri 1'er kişi)	Köy/Mahalle Muhtarı (Kendi aralarından seçecekleri 1'er kişi)
STK Temsilcileri (STK yöneticilerinin kendi aralarında seçecekleri 2 kişi)	STK Temsilcileri (STK yöneticilerinin kendi aralarında seçecekleri 2 kişi)
Hayırsever Vatandaşlar (İl Genel Meclisinin seçeceği 2 kişi)	Hayırsever Vatandaşlar (İl Genel Meclisinin seçeceği 2 kişi)

Kaynak: (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2024).

SYD Vakıflarının gelirleri; SYD Teşvik Fonundan aktarılan periyodik pay, SYD Vakıflarına ait işletme veya iştiraklerden elde edilen gelirler, diğer bağış ve gelirlerden oluşmaktadır (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, 1986). Vakıfların giderleri ise amaca yönelik, yönetime yönelik ve vakfın faaliyet giderleridir (Demirci, 2013: 74-75).

Vakıflar tarafından sunulan sosyal yardımlar ana gruplara göre şu şekilde ayrılmaktadır: Aile, eğitim, sağlık, gıda ve barınma ile yaşlı ve engelli yardımları olarak ayırabiliriz. Tablo 2'de ana gruplara göre sosyal yardım programları gösterilmektedir.

Tablo 2: Ana Gruplara Göre Sosyal Yardım Programları

AİLE YARDIMLARI	<ul style="list-style-type: none">• Doğum Yardımı• Çoklu Doğum Yardımı• Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Düzenli Nakit Yardım Programı• Öksüz ve Yetim Yardımı• Muhtaç Asker Ailesi Yardımı• Muhtaç Asker Çocuđu Yardımı• Terör Zararı Yardımları• Afet-Acil Durum Yardımları• İşe Yönlendirme Yardımı-Başlama Yardımı• Şehit Yakınları ve Gazilere Yönelik Yardımlar
EĞİTİM YARDIMLARI	<ul style="list-style-type: none">• Ücretsiz Ders Kitabı• Şartlı Eğitim Yardımları• Yabancılarla Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı (YŞEY)• Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması• Eğitim Materyali Yardımları• Öğrenci Barınma-Taşıma-Yemek Yardımı• Yurt Yapımı

SAĞLIK YARDIMLARI	<ul style="list-style-type: none">• Genel Sağlık Sigortası (GSS) Prim Ödemeleri• Şartlı Sağlık Yardımları (Sağlık ve Gebelik)• Katılım Payı Ödemeleri• Kronik Hastalık Yardımı• Kronik Hastalara Elektrik Tüketim Desteği• Sağlık Yardımı
GIDA VE BARINMA YARDIMLARI	<ul style="list-style-type: none">• Gıda Yardımları• Öğle Yemeği Yardımı• Aşevleri• Barınma Yardımları• Sosyal Konut Projesi• Yakacak Yardımları• Elektrik Tüketim Desteği
ENGELLİ VE YAŞLI YARDIMLARI	<ul style="list-style-type: none">• Yaşlı Aylığı• Engelli Aylığı• Engelli Yakını Aylığı• Engelli İhtiyaç Yardımları

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2021 Yılı Faaliyet Raporu, 131.

2.YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı, Düzce'nin Merkez ilçesinde yaşayan kadınların yoksullukla mücadele araçlarından olan sosyal yardımların etkinliğine yönelik algısını ölçmektir. Bu çalışma ile Düzce SYDV'den sosyal yardım alan kadınların demografik özelliklerini ve sosyal yardımlarla ilgili görüşlerini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu araştırmanın soruları şunlardır:

1. Sosyal yardım alan kadınların yaş aralığına göre dağılımı nedir?
2. Sosyal yardım alan kadınların medeni durumu nedir?
3. Sosyal yardım alan kadınların eğitim durumu nedir?
4. Sosyal yardım alan kadınların mesleği nedir?
5. Sosyal yardım alan kadınların çalışma ve sosyal güvence durumu nedir?
6. Sosyal yardım alan kadınların çalışmama nedeni nedir?
7. Sosyal yardım alan kadınların yaşadığı hanedeki kişi sayısı ve gelir düzeyi nedir?
8. Kadınlar en çok hangi sosyal yardımlardan yararlanmaktadır?
9. Sosyal yardımların kadın yoksulluğunu önlemede etkisi var mıdır?
10. Kadınların sosyal yardımlarla ilgili görüşleri nedir?

Bu çalışmada tarama modeli esas alınmış, betimsel analiz yaklaşımı benimsenmiştir. Betimsel analiz yönteminde araştırılan konunun mevcut durumu ortaya konulmaktadır. Araştırmanın verileri yüz yüze anket tekniğiyle elde edilmiştir. Nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Anket iki kısımdan oluşmakta olup soruları literatürdeki benzer çalışmalardan yararlanılarak hazırlanmıştır (Daşlı, 2015: 233-240; Göktaş, 2019: 119-122; Balta, 2019: 114-116). Anketin uygulanması için gerekli yasal izin Düzce Üniversitesinden 30.06.2022 tarih ve 2022/327 sayılı Etik Kurulu Kararı ile alınmıştır. Katılımcılar kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Araştırmanın evreni, Düzce'nin Merkez ilçesinde ikamet eden ve SYDV'den aynı veya nakdi sosyal yardım alan kadınlardır. Ancak Vakıflardaki kayıtların hane bazlı tutulması nedeniyle sadece kadınların olduğu verilere ulaşılamamıştır. Bu nedenle çalışma belirsiz evrende yapılmıştır. Çalışma kapsamında 400 anket yapılmış, 15 anket yeterli veri barındırmadığından kapsam dışı bırakılmıştır. SPSS (Statistical Package For Social Sciences) 26.0 programı kullanılarak geçerli 385 anketten elde edilen veriler frekans (sıklık) analizine tabi tutulmuştur.

3.BULGULAR

Bu çalışmanın saha araştırması Düzce ili Merkez ilçesindeki SYDV'den aynı veya nakdi sosyal yardım alan 385 kişilik örneklem ile yapılmıştır. Araştırmaya katılanların 385 kişinin hepsi kadındır. Anket sonucu elde edilen veriler analiz edilerek aşağıda sunulmuştur. Amaç sosyal yardımlardan yararlanan kadınların demografik özelliklerini ve yardımlarla ilgili görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

Tablo 3: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Frekans Tablosu

Değişken		%	Değişken		%
Yaş	18-24	4,4	Okur- Yazar Değil	Okur- Yazar Değil	17,1
	25-39	30,9		Okur- Yazar	8,1
	40-59	37,7		İlkokul-Ortaokul	47,3
	60 ve üzeri	27		Lise ve dengi	16,9
Medeni Durum	Bekar	9,4	Öğrenim Durumu	Ön lisans	5,2
	Evli	61,0		Lisans	2,1
	Boşanmış	6,8		Yüksek Lisans-Doktora	3,4
	Eşi vefat etmiş	22,9		Yok	11,2
Hanedeki Kişi Sayısına Göre Katılımcıların Dağılımı	1	6,5	Çocuk Sayısı	1	14,0
	2	16,4		2	26,5
	3	21,6		3	32,7
	4	28,6		4 ve üzeri	15,6
	5 ve üstü	27,0			

Katılımcıların %37,7'sinin 40-59 yaş aralığında, %61'nin evli, %47,3'ünün ilkokul ortaokul mezunu olduğu, %32,7'sinin 3 çocuklu olduğu, %28,6'sının hanesinde 4 kişinin yaşadığı görülmüştür.

Tablo 4: Katılımcıların Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslekler	Frekans (Kişi Sayısı)	Yüzde (%)
Öğrenci	3	0,8
İşçi	26	6,8
Mevsimlik işçi	9	2,3
Ev hanımı	272	70,6
Çiftçi	12	3,1
Serbest meslek	7	1,8
Memur	7	1,8
Esnaf	3	0,8
İşsiz	36	9,4
Diğer	10	2,6
Toplam	385	100

Tablo 4'e göre katılımcıların meslek dağılımına bakıldığında %70'inin ev hanımı olduğu saptanmıştır. Katılımcı kadınların %9,4'unun işsiz, %6,8'nin işçi, %3,1'nin çiftçi, %2,3'ünün mevsimlik işçi olduğu görülmüştür.

Tablo 5: Katılımcıların Çalışmama Nedenleri

Çalışma Durumu	Frekans (Kişi Sayısı)	Yüzde (%)
Çalışmıyorum	294	76,4
Çalışıyorum ama düzenli değil	43	11,2
Çalışıyorum	38	9,9
Emekliyim	5	1,3
SGK'dan bağlanan aylık veya gelirim var	5	1,3
Toplam	385	100,0

Tablo 5’de katılımcıların çalışmama nedenlerine göre dağılımları gösterilmiştir. Buna göre çalışmayan katılımcıların %30,1’i ev işlerini, %20,8’i çocuk bakımını, %17,1’i hasta ve yaşlı bakımını, %11,4’ü sağlık sorunu ve bedensel engel durumunu, %6,8’i iş imkânı olmamasını çalışmama nedeni olarak belirtmiştir. Katılımcıların %9,1’i bu soruya cevap vermemiştir.

Tablo 6: Katılımcıların Çalışmama Nedenleri

Çalışmama Nedeni	Frekans (Kişi Sayısı)	Yüzde (%)
İş imkânı yok	26	6,8
Çocuk bakımı	80	20,8
Ev işleri	116	30,1
Eşim izin vermiyor	2	0,5
Ailem izin vermiyor	1	0,3
Emekliyim	4	1,0
Hasta ve yaşlı bakımı	66	17,1
Sağlık sorunu ve bedensel engel	44	11,4
Dini nedenler	1	0,3
Diğer	10	2,6
Cevapsız	35	9,1
Toplam	385	100,0

Tablo 6’da katılımcıların çalışmama nedenlerine göre dağılımları gösterilmiştir. Buna göre çalışmayan katılımcıların %30,1’i ev işlerini, %20,8’i çocuk bakımını, %17,1’i hasta ve yaşlı bakımını, %11,4’ü sağlık sorunu ve bedensel engel durumunu, %6,8’i iş imkânı olmamasını çalışmama nedeni olarak belirtmiştir. Katılımcıların %9,1’i bu soruya cevap vermemiştir.

Tablo 7: Katılımcıların Sosyal Güvence Durumu

Sosyal Güvenceniz Var Mı?	Frekans (Kişi sayısı)	Yüzde (%)
Evet	118	30,6
Hayır	265	68,8
Cevapsız	2	0,5
Toplam	385	100,0

Tablo 7’de göre katılımcıların sosyal güvenceye sahip olma durumu gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların %68,8’i sigortasının olmadığını, %30,6’sı sigortasının olduğunu belirtmiştir.

Tablo 8: Haneye Düzenli Gelir Getiren Kişi Sayısına Göre Katılımcıların Dağılımı

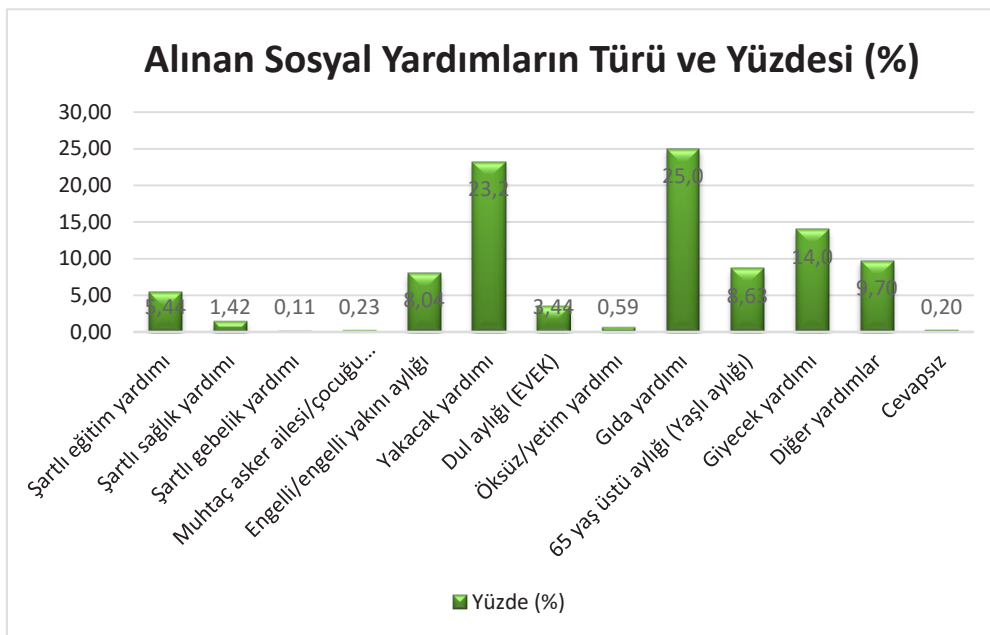
Hanede Düzenli Gelir Getiren Kişi Sayısı	Frekans (Kişi Sayısı)	Yüzde (%)
Yok	132	34,3
1 kişi	220	57,1
2 kişi	26	6,8
3 kişi	6	1,6
Cevapsız	1	0,3
Toplam	385	100

Tablo 8’de hanede düzenli gelir getiren kişi sayısına göre katılımcıların dağılımı verilmiştir. Katılımcıların %57,1’inde düzenli gelir getiren 1 kişi, %6,8’inde 2 kişi, %1,6’sında 3 kişi bulunmaktadır. Katılımcıların %34,3’ünün hanesinde düzenli gelir getiren kimsenin olmadığı görülmektedir.

Tablo 9: Hanedeki Ortalama Aylık Gelire Göre Katılımcıların Dağılımı

Ortalama Aylık Gelir Düzeyi	Frekans (Kişi Sayısı)	Yüzde (%)
1.000 TL altı	12	3,1
1001-2000 TL arası	58	15,1
2001-3000 TL arası	100	26,0
3001-5000 TL arası	86	22,3
5001-7000 TL arası	80	20,8
7001-10.000 TL arası	31	8,1
10.001-15.000 TL arası	8	2,1
15.001 TL üstü	8	2,1
Cevapsız	2	0,5
Toplam	385	100,0

Tablo 9’da hanedeki aylık ortalama gelir düzeyine göre katılımcıların dağılımı gösterilmiştir. Katılımcıların %26’sı 2001-3000 TL, %22,3’ü 3001-5000 TL, %20,8’i 5001-7000 TL, %15,1’i 1001-2000 TL, %8,1’i 7.001-10.000 TL ortalama aylık gelir düzeyinin olduğu hanede yaşadığı görülmektedir.

Şekil 1: Katılımcıların Aldığı Sosyal Yardımların Dağılımı

Katılımcıların yararlandıkları sosyal yardımların dağılımı Şekil 1’de gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların yararlandığı yardımların dağılımına bakıldığında %25 oranla ilk sırada gıda yardımının, %23,2 oranla 2. sırada yakacak yardımının, %14 oranla 3.sırada giyecek yardımının, %9,7 oranla diğer yardımların 4.sırada, %8,63 oranla yaşlı aylığının 5. sırada, %8,04 oranla engelli/engelli yakını aylığının 6. sırada, %5,44 oranla şartlı eğitim yardımının 7.sırada, %3,44 oranla dul aylığının 8. sırada yer aldığı görülmektedir. Bazı katılımcıların birden çok yardımdan yararlandığı görülürken bazı katılımcıların yalnızca bir yardım türünden yararlandığı görülmüştür. Diğer yardımlarda kira yardımı, elektrik tüketim desteği, diğer aile yardımları bulunmaktadır.

Tablo 10: Sosyal Yardımların Hanedeki Yoksulluğu Azaltma Durumu

Aldığınız sosyal yardımlardan dolayı hanenizin yoksulluğunda bir azalma olduğunu düşünüyor musunuz?	Frekans (Kişi Sayısı)	Yüzde (%)
Evet	146	37,9
Kismen	170	44,2
Hayır	68	17,7
Cevapsız	1	0,3
Toplam	385	100

Tablo 10’a göre katılımcıların %37,9’u sosyal yardımlardan dolayı hanelerindeki yoksulluk düzeyinin azaldığını belirtirken %44,2’si kısmen azaldığını belirtmiş, %17,7’si azalmadığını beyan etmiştir.

Tablo 11: Sosyal Yardımların Kadın Yoksulluğunu Önlemedeki Etki Durumu

SYD Vakfının yaptığı sosyal yardımların kadın yoksulluğunu önleme konusunda önemli katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?	Frekans (Kişi Sayısı)	Yüzde (%)
Evet	187	48,6
Kismen	157	40,8
Hayır	38	9,9
Cevapsız	3	0,8
Toplam	385	100

Tablo 11’e göre katılımcıların %48,6’sı sosyal yardımların kadın yoksulluğuyla mücadelede önemli katkısı olduğunu düşünmekte, %40,8’i kısmen katkısı olduğunu belirtirken %9,9’u sosyal yardımların önemli bir katkısı olmadığını düşünmektedir.

Tablo 12: Alınan Yardımların Yeterli Görülme Durumu

Aldığınız sosyal yardımları yeterli buluyor musunuz?	Frekans (Kişi Sayısı)	Yüzde (%)
Evet	114	29,6
Kismen	119	30,9
Hayır	151	39,2
Cevapsız	1	0,3
Toplam	385	100,0

Tablo 12’ye göre katılımcıların %29,6’sı aldığı sosyal yardımın miktarını yeterli bulurken, %30,9’u kısmen yeterli bulmakta, %39,2’si yeterli bulmamaktadır.

Tablo 13: Yardımların Tarafsız ve Adil Dağıtılma Durumu

Yardımların tarafsız ve adil şekilde dağıtıldığını düşünüyor musunuz?	Frekans (Kişi Sayısı)	Yüzde (%)
Evet	268	69,6
Kısmen	60	15,6
Hayır	56	14,5
Cevapsız	1	0,3
Toplam	385	100,0

Tablo 13'e göre katılımcıların %69,6'sı yardımların tarafsız ve adil şekilde dağıtıldığını, %15,6'sı kısmen tarafsız ve adil şekilde dağıtıldığını, %14,5'i tarafsız ve adil şekilde dağıtılmadığını düşünmektedir.

5.SONUÇ

Yoksulluk sorunu, tarihin her döneminde gerek gelişmiş gerekse az gelişmiş ülkelerin karşı karşıya olduğu sorunların başında gelmektedir. Yoksulluk sorununu tamamen ortadan kaldıracak ülke bulunmamaktadır. Dolayısıyla dünya üzerindeki tüm toplumların mücadele etmek durumunda olduğu küresel bir sorundur. Yoksulluk tüm insanları etkileyen bir sorun olmakla birlikte ağırlıklı olarak kadınların yaşadığı bir olgudur. Yoksullukla ilgili çok sayıda çalışma olmasına karşın kadın yoksulluğu konusu son dönemlerde, 1970'li yıllardan itibaren ele alınmaya başlamıştır. Kadın yoksulluğu konusu literatürde daha çok "yoksulluğun kadınlaşması" kavramıyla anlatılmaktadır. Yoksulluğun kadınlaşması kavramı ilk kez 1978 yılında Diane Pearce tarafından kullanılmıştır. Goldberg ve Kremen (1990) yoksulluğun kadınlaşması kavramını kendilerinin ve çocuklarının geçimini sağlayan kadınların tüm yoksullar içinde daha fazla olduğu belirtmek için kullanmaktadır (Açıkgöz, 2010: 48).

Yardımların yoksul insanların hayatına etkileri üzerine farklı çalışmalar yapılmakta ve farklı sonuçlara ulaşılabilmektedir. Bazı çalışmalarda yardımların olumlu etkileri olduğu belirtilirken bazı çalışmalarda yoksullukla mücadelede sosyal yardımların önemli katkısı olmadığı, geçici çözüm olarak kaldığı belirtilmiştir.

Usta (2020) Bartın il genelinde yaptığı çalışmada vakıflarda çalışan 26 personel ve il merkezi ile ilçe vakıflarından sosyal yardım alan 404 kişi ile anket yaparak sosyal yardımların etkinliğini tartışmıştır. Çalışma kapsamında ortaya konulan hipotezler ki-kare testi ile test edilmiş, bazı verilerden frekans tabloları yapılarak betimleyici analiz de yapılmıştır. Katılımcıların çoğu sosyal yardımların temel ihtiyaçlarını karşıladığını, hayatlarına önemli katkı sunduğunu, memnun olduklarını söylemiştir. Vakıf çalışanları sosyal yardım alanların tembellikten dolayı yoksul olduklarını görüşünderken yardım alanların çoğu yoksul olmanın nedenini mesleklerinin olmamasına ve eğitimsiz olmalarına bağlamıştır. Sosyal yardım alanların %65,8'inin kadın olduğu, %62,1'inin resmi nikahlı evli olduğu, %60,1'inin ilköğretim mezunu olduğu, %96'sının çalışmadığı saptanmıştır.

Peri (2020) Sakarya il genelinde yaptığı çalışmada, 16 ilçenin her birinden 1 vakıf personeli, 1 sosyal yardım yararlanıcısı ile 18 yardım almayan kişiden oluşan 50 kişilik örnekleme derinlemesine mülakat yaparak sosyal yardımların etkinliğini tartışmıştır. Vakıf çalışanlarına göre sosyal yardımlar, sosyal devletin gereği olarak önemli bir işlev görmektedir iken yardım almayanlara göre sosyal yardımlar, hakkaniyetli ve adil şekilde dağıtılmamaktadır. Sosyal yardım alan kişiler ise yardımlar olmasa geçinmekte çok zorlanacaklarını, yardım miktarlarının artırılması gerektiğini dile getirmiştir. Bu kısmıyla çalışmamız benzerdir. Ancak çalışmamızda sadece sosyal yardım alanlardan veri toplandığı için vakıf çalışanlarının ve yardım almayan kişilerin görüşleri bulunmamaktadır.

Aca (2018) tarafından yapılan çalışmada Bursa ilindeki kamusal sosyal yardımların, yapabilirlik yaklaşımı çerçevesinde etkinliği araştırılmıştır. Araştırma, yardım alan kişi sayısı görece fazla olan 5 ilçede ikamet eden 500 kişi ile yapılmış olup araştırmanın sonucunda kamusal yardımlardan beklenen faydanın sağlanamadığı, yardımların yoksulların refahını artırmadığı saptanmıştır.

Çınar (2017), Isparta ilinde yaptığı çalışmada SYDV'den sürekli yardım alan 99 kişiyle anket yapmış, katılımcıların demografik yapılarını ortaya çıkararak vakfın etkinliği hakkındaki görüşlerini analiz etmiştir. Yardım alan kişilerin %72,7'si Isparta SYDV'nin hizmet verirken adaletli davrandığını düşünmekte, %76,8'i Vakıf tarafından muhtaç kişiler belirlenirken tarafsız davranıldığına inanmaktadır. Çalışmamızda da buna benzer sonuçlar çıkmıştır. Aynı

şekilde Çınar'ın çalışmasında, bu çalışmada olduğu gibi yardım alan kişilerin eğitim seviyesinin düşük olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Kadın ve erkek katılımcıların bulunduğu Çınar'ın çalışmasında yardım alan kadın sayısının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu durum kadınların erkeklere oranla daha yoksul olduğunu görüşünü desteklemektedir.

Doğan (2015) tarafından yapılan çalışmada, Adıyaman SYDV'nin verileri kullanılarak regresyon analizi yapılmış, vakfın kendi kaynakları ile yaptığı nakdi yardımların gelir dağılımı adaleti üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Daşlı (2018: 538-539) çalışmasında sosyal yardımların kişilerin yoksulluk sarmalından çıkabilmeleri için daha çok proje destekli olarak verilmesi gerektiği, bu şekilde kişilerin tembel ve üretken olmaktan uzak kalmamalarının sağlanması gerekliliği üzerinde durmuştur. Yoksulluğun sadece sosyal yardımlarla giderilemeyeceği ifade edilmiş, gelir eşitliğinin sağlanabilmesi için devletin kayıt dışı ekonomi, işsizlik, yüksek enflasyon gibi sorunları çözmesi hususu üzerinde durulmuştur. Daşlı (2016) başka bir çalışmasında eşi vefat etmiş kadınlar yardım programı (EVEK) kapsamında desteklenen ve Sivas ilinde bulunan 350 kişiye anket uygulamıştır. Anket analizleri sonucu yardım programının kadın yoksulluğunun etkilerini hafifletme anlamında önemli olduğu, fakat kadın yoksulluğunu ortadan kaldırma noktasında hiçbir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Vakıflar aile, barınma, sağlık, eğitim, gıda gibi birçok ihtiyaca yönelik oldukça fazla sosyal yardım programı ile muhtaç hanelere hizmet vermektedir. Kadınların yoksulluk riski ile karşılaşma ihtimalinin daha yüksek olduğu gerçeği ile hareket eden SYD Vakıfları kadınları koruyucu, destekleyici programlara özel önem vermektedir. Bazı sosyal yardımların ve projelerin sadece kadınlara yönelik olması veya hak sahipliğinde önceliğin kadınlara verilmesi (EVEK, SODAM, ŞEY, şartlı sağlık yardımı, doğum yardımı gibi) bunun bir göstergesidir.

Bu çalışma kapsamında yapılan analizlerde Düzce'nin Merkez ilçesinde yaşayan ihtiyaç sahibi kadınların %37,7'sinin 40-59 yaş aralığında, %30,9'unun 25-39 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Daha genç yaşta kadınların oransal olarak çok az olduğu anlaşılmıştır. Medeni durumlarına bakıldığında sosyal yardım alan kadınların ağırlıklı kısmının evli olduğu görülmüştür. Bu durum evli olanların daha yoksul olduğunu, sosyal yardımlara daha fazla ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Sosyal yardım alan kadınlar arasında bekarlar ve boşanmış olanlar daha azınlıktadır. Eğitim durumları incelendiğinde yarısından fazlasının okul bitirmediği veya ilkökul-ortaokul mezunu olduğu görülmüştür. Bu durum eğitim seviyesinin düşük olan kadınların daha yoksul durumda olduğunu, diğer kadınlara oranla daha fazla sosyal yardım talebinde bulduklarını göstermektedir. Kadın %70'i ev hanımı olduğunu, %76,4'ü çalışmadığını ifade etmiştir. Çalışmayan, kazanç elde etmeyen kadınların geçim sıkıntısı yaşadığı, sosyal yardımlara daha fazla muhtaç olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi düşük, iş yaşamında yer almayan kadınlar yoksulluk sorunuyla daha fazla karşılaşmaktadır. Bu durum yaptığımız çalışmada da ortaya çıkmıştır. Bu nedenle kadınların eğitime erişimini artırmaya ve iş gücüne katılımını desteklemeye yönelik politikalara daha fazla önem verilmelidir.

Katılımcıların çalışmama nedeni incelendiğinde; ilk sırada ev işlerinin yer aldığı görülmekle birlikte çocuk, hasta ve yaşlı bakımı, sağlık sorunları ve bedensel engel hali gibi durumların ön planda olduğu görülmüştür. Yoksul kadınlar ağırlıklı olarak ev işlerini ve bakım görevlerini üstlenmektedir. Bu durum toplumsal cinsiyete dayalı hane içindeki rollerden dolayı kadınların iş yaşamına giremediğini göstermektedir. Toplumun kadından beklediği anne, eş rollerinin yansıması olarak zamanını evin işlerine ayıran kadınların daha yoksul olduğunu, sosyal yardımlara daha fazla ihtiyaç duyduğunu görmekteyiz. Çocuk bakımı nedeniyle çalışmadığını belirten kadınların oranı %20 ,8'dir. Çocuklarını bırakacak yeri olmayan, çocuğun bakımı konusunda destek alamayan kadınlar genellikle ya hiç iş hayatına girmemekte ya da çocuk okul çağına gelene kadar çalışmaya ara vermek zorunda kalmaktadır. Çalışmak istediği halde çocuğun bakımı nedeniyle çalışmayan kadınların iş gücüne katılımını teşvik etmek için işyerlerine kreş açma zorunluluğu, çalışan kadınlara yönelik nakit kreş desteği gibi uygulamalar hayata geçirilebilir.

Yoksul kadınların yaşadığı hanelerin büyük bir kısmında ya düzenli gelir getiren kimsenin olmadığı ya da 1 kişinin olduğu saptanmıştır. Hanede çalışan kişi sayısı arttıkça sosyal yardımlara olan talep azalmıştır. Katılımcıların yaşadığı hanedeki ortalama aylık gelir düzeyine bakıldığında büyük bir kısmında 7.000 TL'nin altında kaldığı görülmüştür. Yararlanılan sosyal yardım türlerine bakıldığında, ilk sırada gıdanın olduğu, ardından yakacak, giyecek, aile yardımlarının yer aldığı anlaşılmıştır. Bu durum yoksul kadınların ağırlıklı olarak beslenme, barınma, giyim gibi en temel ihtiyaçlarını karşılamak için sosyal yardımlara başvurduğunu göstermektedir.

%44,2'i hanedeki yoksulluğun azalmasında sosyal yardımların kısmen etkili olduğunu söylemiştir. %48,6'sı SYDV'nin yaptığı sosyal yardımların kadın yoksulluğunu önlemede etkisi olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların %39,2'si sosyal yardımları yeterli bulmamakta iken %30,9'u kısmen yeterli görmekte, %29,6'sı yeterli bulmaktadır. Katılımcıların %69,6'sı yardımların adil şekilde dağıtıldığını düşünmektedir.

SYDV'lerin yaptığı yardımlar istihdamı artırmaktan ziyade yoksul kişilerin o anki ihtiyaçlarını gidermeye yöneliktir. Hal böyle olunca yoksul kişiler bu yardımlara bağımlı hale gelmektedir. Yoksulluğu geçici olarak ortadan kaldıran yöntemlerden ziyade daha kalıcı mekanizmalar geliştirilmeli, yoksulların iş gücüne katılımı teşvik edilmelidir. Çalışabilir güçteki kişilere verilen sosyal yardımlar belli bir mesleki eğitime katılma veya işe başvurma gibi koşullara bağlı şekilde verilebilir. Günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olan sosyal yardım anlayışından ziyade iş kurmayı teşvik eden, hibe desteği sunan yardım programları uygulanabilir. Kadın girişimciliğini destekleyen politikalara devam edilmesi kadınların işgücüne katılımını artıracaktır.

Sosyal yardım alan kadınların, yoksulluğu gelecek nesillere aktarmaması için çocuklarının okumaları, meslek sahibi olmalarına önem vermeliler. Bu konuda kadınların bilinç düzeyi artırılmalıdır. Ayrıca eğitime yönelik yapılan sosyal yardımların miktarı ve payı artırılmalı. Çocuk sayısının artması hanede kişi başına düşen geliri düşürmekte, yüksek düzeyde geliri bulunmayan haneler maddi sıkıntılar yaşamaktadır. Maddi yoksunluk çocukların gelişimini olumsuz etkilemektedir. Çocukların daha iyi koşullarda büyüebilmeleri için her ay anneye çocuk başına herhangi bir koşula bağlanmaksızın temel ihtiyaçları karşılayacak miktarda nakit yardım yapılabilir.

İşverenlerin sosyal yardım alan kadınları işe almalarını teşvik eden politikalar uygulanabilir, SYDV'den yardım alan kadınları istihdam eden işverenlere SGK'dan prim desteği verilebilir.

Bu çalışma sadece Düzce ili Merkez ilçesini kapsamaktadır. Düzce'nin diğer ilçelerinde de buna benzer çalışma yapılabilir veya birbirinden farklı sosyo-ekonomik yapıya sahip iki şehir seçilerek karşılaştırma yapılabilir. Bunun yanı sıra vakıf çalışanlarının da görüşlerine yer verilen bir çalışma yapılabilir. Bu çalışma sadece kadınlarla yapılmıştır, erkeklerin de dahil edildiği benzer bir çalışma yapılarak yoksul kadınlar ile erkekler arasındaki demografik farklılıklar ortaya çıkarılabilir

KAYNAKÇA

- Aca, Z. (2018). *Türkiye'de Kamusal Sosyal Yardımların Yapılabilirlik Yaklaşımı Çerçevesinde Etkinliği Analizi: Bursa Örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Açıkgöz, R. (2010). "Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme", *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 1 (2), 45-60.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2024). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, <https://www.aile.gov.tr/sygm/genel-mudurluk/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari/> adresinden 18 Şubat 2024 tarihinde alınmıştır.
- Akçakaya, M. (2009). *"Türkiye'de Bölgesel Yoksulluk"*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aktan, C.C. ve Vural, İ.Y. (2002), "Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri", Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Coşkun Can (ed.), Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara, <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-yoksulluk.pdf>.
- Aydın, E. (2016). *Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Etkileri: Bartın İli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Üzerine İnceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bartın.
- Balta, E. (2019). *Sosyal Yardımların Sosyo-Ekonomik Etkileri: Şırnak İli Örneği*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şırnak.
- Bilen, M., Şan, M. K. ve Aydın, M. K. (2005). "Yoksulluk Sorunu Üzerine". *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 1-26.
- Çınar, F. (2017). *Türkiye'de Sosyal Devlet Anlayışı Kapsamında Uygulanan Sosyal Politikalar Işığında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının Gerçekleştirdiği Sürekli Yardımların Etkinliği: Isparta İli Örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

- Daşlı, Y. (2015). *Yoksulluğun Bir Nedeni Olarak Kamusal Sosyal Yardımlar: Sivas Merkez İlçe Örneği*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora tezi, Erzurum.
- Daşlı, Y. (2016). Kadın Yoksulluğu İle Mücadelede Eşi Vefat Etmiş Kadınlar Yardım Programı: Sivas Örneği, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (ASOS Journal)*, S. 33, 130-147).
- Daşlı, Y. (2018). Yoksullukla Mücadele Aracı Olarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(2), 525-542.
- Demircan, E. İ. (2021). *Kadın Yoksulluğunu Önleme Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Faaliyetleri: Adapazarı Örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yalova.
- Demirci, A. (2019). *Yoksullukla Mücadele Kapsamında Türkiye'deki Sosyal Yardım Uygulamaları: Ardahan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan.
- Doğan, S. (2015). *Gelir Dağılımında Adaleti Sağlamaya Yönelik Politikalar SYDV'nin Adıyaman İli Üzerine Etkileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Dumanlı, R. (1996). *Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları*, Uzmanlık Tezi, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- Göktaş, S. (2019). *Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir Alan Araştırması: Kars Örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Gölçek, A. G. ve Organ, İ. (2023). Yoksulluk Paradigmalarının Evrimi: Tarihsel ve Kavramsal Bir İnceleme. *Politik Ekonomik Kuram*, Özel Sayı, 69-93. <https://doi.org/10.30586/1318672>.
- Gülşen, S. (2019). *Veri Zarflama Analizi Tekniği ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın Gerçekleştirdiği Sosyal Yardımların Etkinlik Ölçümü: Arıcak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Örneği*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.
- İncedal, S. (2013). *Türkiye'de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları*, Uzmanlık tezi. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Khan, M. H. (2000). Rural Poverty in Developing Countries: Issues and Policies. IMF Working Paper (WP/00/78), 1-32, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2000/wp0078.pdf> adresinden 12 Aralık 2021 tarihinde alınmıştır.
- Özbek, O. (2001). *Dünya'da ve Türkiye'de Gelir Yoksulluğu ve İnsani Yoksulluğun Analizi ve Çözüm Önerileri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Peri, D. (2020). *Yoksullukla Mücadelede Muhtaç Kişilere Yapılan Sosyal Yardım Uygulamaları: Sakarya İli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Örneği*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Rowntree, S. B. (1901). *Poverty: A Study of Town Life*. Macmillan and Co., Limited. <https://wellcomecollection.org/works/cv2ekdg7> adresinden 17 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu. (1986). T.C. Resmî Gazete, 19134, 14 Haziran 1986.
- Şenses, F (2001), *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk*, İstanbul: İletişim.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023a). <https://www.aile.gov.tr/sygm/genel-mudurluk/sosyal-yardimlasma-ve-dayanismayi-tesvik-fonu/> adresinden 10 Ocak 2023 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (t.y.). *2013 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara.
- Tiyek, R. (2012). Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Uygulamalarındaki Rolü: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Yardım Birimi Örneği, *Yerel Politikalar*, (2), 53-84.
- Topgül, S. (2013). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14 (1), 277-296.
- Türk Dil Kurumu (TDK), <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 6 Mart 2021 tarihinde alınmıştır.
- Uçar, C. (2011). *Kadın Yoksulluğuyla Mücadelede Sosyal Politika Araçları ve Etkinlikleri*, Uzmanlık tezi, Başbakanlık Kadınının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.

United Nations (2023). Progress on the Sustainable Development Goals, The Gender Snapshot 2023, <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2023-09/progress-on-the-sustainable-development-goals-the-gender-snapshot-2023-en.pdf> adresinden 18 Şubat 2024 tarihinde alınmıştır.

Usta, Ş. (2020), *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) nın Sunmuş Olduğu Sosyal Yardımların İşlevsellik Durumu: Bartın Örneği*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Ünal, G. (2004). Türkiye’de Yoksulluk Kavramı ve Yoksulluk Araştırmaları. *IV. Aile Şurası Aile ve Yoksulluk Bildirgeleri*, s.13-22, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Worldbank (2022). <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/03/01/nearly-2-4-billion-women-globally-don-t-have-same-economic-rights-as-men> adresinden 18 Şubat 2024 tarihinde alınmıştır.

Yaşar, S. ve Taşar, M. O. (2019). *Kavramsal Olarak Yoksulluk ve Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikalarının Etkileri*. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 19 (38), 118-144.

Yeşilyurt-Temel, H. (2016). *Türkiye’deki Sosyal Yardımların Yoksulluğu Azaltmadaki Rolü (Manisa İli Örneği)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Yılmaz, A. (2009). *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Mücadeleye Etkisi: “Hilvan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Örneği”*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).